

Studia Biblica Slovaca

Ročník 8

2016

Číslo 1

Offprint

Studia Biblica Slovaca je recenzovaný vedecký časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník VIII (2016), číslo 1

Vydáva Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510.

Vedecké kolégium/Advisor board: Reimund BIERINGER (Leuven, B) – Georg BRAULIK OSB (Wien, A) – Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) – Pavol FARKAŠ (Nitra) – Massimo GRILLI (Roma, I) – Leslie HOPPE OFM (Chicago, USA)

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Badín)
Zástupca šéfredaktora: Jozef JANČOVIČ (Bratislava)
Redaktor pre recenzie: František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie)
Výkonný redaktor: Martina KORYTIAKOVÁ (Roma, I)

Redakčná rada/Editorial board: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) – Juraj FENÍK (Košice) – Júlia Daniela ISKROVÁ OP (Ružomberok) – Róbert JÁGER (Košice) – Peter JUHÁS (Wien, A) – Branislav KLUSKA (Ružomberok) – Róbert LAPKO (Košice) – Libor MAREK (Detroit, USA) – Jaroslav RINDOŠ (Bratislava) – Milan SOVA (Bratislava) – Jozef TIŇO (Bratislava) – Gabriela Ivana VLKOVÁ OP (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Jazyková úprava: Dušan Rončák
Obálka: Martin Mičko

Na príprave publikácie sa podieľala Lucilla Mária Tongeľová SDR.

Príspevky v slovenčine, češtine a v angličtine (od zahraničných autorov) alebo knihy na recenziu prosíme poslať na adresu redakcie *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), redakcia@biblica.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe, podľa možnosti v textovom editore Microsoft Word. Ak sú používané iné fonty písma pre hebrejštinu a gréčtinu ako v programe BibleWorks, tak upresniť aké, prípadne preposlať používaný font spolu s príspevkom. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený abstraktom a jeho anglickou verziou, anglickým názvom príspevku, max. piatimi kľúčovými slovami v slovenčine/češtine a angličtine, zoznamom bibliografie a kontaktom na autora príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov. Upresňujúce podmienky pre prispievateľov sú dostupné www.biblica.sk.

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

S povolením Arcibiskupského úradu v Bratislave zo dňa 3. júna 2014

Prot. N. 2229/2014

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia, 6/2016.

Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 6 €

ISSN 1338-0141

EV 3744/09

Svätý Gregor z Nyssy: *Výklad Veľpiesne (1. časť). Prológ a Homílie 1–5* (Starokresťanská knižnica 6), Helena Panczová ed. Úvodná štúdia, preklad, poznámky a indexy, Bratislava: Dobrá kniha, 2015. 232 s. ISBN 978-80-7141-927-3.

Predložená publikácia od svätého Gregora z Nyssy: *Výklad Veľpiesne (1. časť). Prológ a Homílie 1–5* je už v poradí VI. zväzkom projektu Starokresťanskej knižnice, ktorá prostredníctvom vydavateľstva Dobrá kniha pre Teologickú fakultu Trnavskej univerzity prichádza na slovenský publikačný trh.

Publikácia je zostavená z troch častí. Prvú časť tvorí veľmi vhodne zaradená úvodná vedecká štúdia (s. 7-37). Tá pozostáva z introduktívnych informácií o autorovi a jeho diele (s. 7-9), ďalej sú to dve hlavné časti, ktoré sa venujú alegorickej exegetickej metóde v antike a kresťanskom staroveku (s. 9-24), a následne sa štúdia zaoberá aj samotným alegorickým výkladom Veľpiesne a jej tém v rámci kultúr starovekého Blízkeho východu v nadväznosti na samotný jej kresťanský výklad (s. 24-37). Záver úvodnej vedeckej štúdie tvoria praktické edičné poznámky, ktoré sa venujú technike prekladu, členenia textu, umiestnenia biblických citátov v samotnom diele a spôsobu citovania.

Druhá časť obsahuje už samotný preklad knihy sv. Gregora z Nyssy: *Výklad Veľpiesne*. Ten v predmetnej publikácii je rozdelený do dvoch častí a pozostáva z Prológu (s. 41-52) a Homílií 1–5 (s. 51-192). Samotný prológ predstavuje špecifický výkladový úvod k nasledujúcim homíliám, ktorý sa prevažne dotýka symbolickej reči Veľpiesne. Je vhodne zapracovaný už samotným sv. Gregorom z Nyssy, pretože ukazuje jeho chápanie alegórie (s. 43-46). Časť sa opiera o biblické texty a vysvetľuje ich ako spôsob obrazného vyjadrovania sa Ježiša zachytený v štyroch evanjeliách (porov. Jn 3,14; Mk 4,10-20; Lk 24,25 alebo Mt 16,6-22). Rovnako nadväzuje aj na niektoré časti z *Corpus Paulinum*, ktoré vychádzajú z textu: „... litera zabíja, kým duch oživuje“ (2Kor 3,6) a ktoré poukazujú na Gal 4,24; 1Kor 9,9 či 1Kor 10,11 (s. 46-47) spolu so záverom autorovej apologetickej práce (s. 50-51).

Samotný výklad Veľpiesne je podaný v publikácii prostredníctvom Homílie 1–5 (s. 53-192). Homília 1 podáva výklad biblických textov Pies 1,1-4 (s. 53-82); Homília 2 výklad textov Pies 1,5-8 (s. 83-107); Homília 3 textov Pies 1,9-14 (s. 108-134); Homília 4 textov Pies 1,15-2,7 (s. 135-163) a Homília 5 podáva výklad biblických textov Pies 2,8-17 (s. 164-192). Každá z častí Homílie 1–5 obsahuje vlastný úvod, ktorý čitateľovi pomáha pochopiť autorovo premostenie základných ideí smerom k alegorickému výkladu jednotlivých veršov Veľpiesne. Všetky predstavené interpretácie a hermeneutika vybraných a podľa autora kľúčových obrazov v jednotlivých biblických veršoch Veľpiesne majú

praktické pastoračné využite pri duchovnej formácii v rámci biblickej spirituality. Veľmi zaujímavým spôsobom ukazujú na používanie alegórie v kresťanskom staroveku vo viacerých úrovniach porozumenia biblickej symboliky: výklad Pies 1,3c-4c; 1,7-1,8; 2,3; 2,5; 2,10-13 a pod.

Záver publikácie tvoria dodatky (s. 193-222). V nej autorka – prekladateľka – podáva zoznam použitej bibliografie a veľmi vhodne zapracovaný index biblických statí, vecný a menný index, čo čitateľovi umožňuje rýchlu orientáciu v citovaných biblických pasážach zo Starého a Nového zákona a taktiež orientáciu v termínoch v publikácii.

Dielo má presah na viaceré teologické špecializácie, ako je patristika, dejiny Cirkvi, spiritualita, biblická hermeneutika a pod. Hneď v úvode sa predstavuje život a dielo sv. Gregora z Nyssy. Publikácia prináša obraz vzťahu medzi človekom a Bohom, pričom vníma jeho viaceré roviny ako vzťah Boha a ľudskej duše, Boha a Cirkvi, Boha a ľudstva alebo vzťah Boha a ľudskej prirodzenosti (s. 7). Všetky tieto aspekty je potrebné reflektovať v rámci blízkeho a vzdialeného kontextu ako jedno dielo výkladu Veľpiesne. Dôležitým aspektom na porozumenie publikácie ako celku je to, že *Výklad Veľpiesne* vzniká v rámci duchovnej prípravy v období 40-dňového Pôstu pred slávením Veľkej noci (s. 8-9).

Aby dnešný čitateľ čo najlepšie porozumel *Výkladu Veľpiesne*, autorka venuje úvodnú časť podrobnému predstaveniu alegorickej exegetickej metódy, ktorá tvorí základ výkladu biblickej knihy. Štúdia je viac zameraná filozoficky a literárne než teologicky, a to z jednoduchého dôvodu, že alegorická metóda bola v prvom rade známa v profánnom svete filozofov v kontexte chápania svojej doby (interpretácia starogréckych mytologických textov [s. 11-13]) a až neskôr bola prevzatá kresťanskými školami (s. 15-16). Štúdia uvádza slovenského čitateľa do oblasti interpretácie obrazov, symbolov a metafor ako kľúčového problému interpretácie. Tieto fenomény pre dnešného človeka vytvárajú určitý hermeneutický problém porozumenia symbolom a obrazom, čo v praxi vytvára neschopnosť porozumieť obsahu Písma, ak sa neakceptujú spôsoby vyjadrovania danej doby. V tejto línii je aj predstavené dielo výkladu vnímané na základe určenia dvoch biblických zmyslov, ako je *sensus literalis* a *sensus spiritualis*, pričom v diele dominuje samotná alegória ako súčasť preneseného významu (s. 21-24).

Alegorická metóda je predstavená z viacerých rovín kresťanského staroveku. V nich je evidentný a dôležitý vplyv prostredia profánneho helénskeho sveta, ale aj vplyv židovsko-kresťanských komunit. Veľmi vhodne sú zaradené aj interpretačné postupy, poukázanie na špecifiká židovského alegorického výkladu Tóry v helenistickom svete (s. 14-15). Neskôr však dominuje typológia v rámci kresťanského výkladu Starého a Nového zákona (s. 17).

V rámci alegorického výkladu v staroveku sú zaradené aj existujúce kontroverzie nám známe aj z iných diel antiky, ktoré sa stretávajú v položenej otázke: „Do akej miery je správne pri výklade odpútať sa od doslovného znenia?“ (s. 20). V tomto zmysle je aj dôležitá nadväznosť na súčasnosť predstavením krátkeho historického exkurzu vnímania alegórie a duchovného výkladu v 18. – 20. storočí. Stanovené problémy a ťažkosti otvárajú otázku interpretácie symbolov a obrazov v starovekých kultúrach v problematike ich dnešného porozumenia. Alegorický výklad sa tak stáva „metódou“, ktorá je schopná pretlmočiť jazyk symbolov do pojmového sveta dnešného čitateľa a tak mu objasniť daný zmysel textu (s. 24). V tejto schéme tak môžeme čo najviac rozumieť písaným starovekým dielam a hodnotiť ich duchovne bohatý myšlienkový svet.

Vhodne je zaradená aj kapitola k téme ľúbostnej lyriky lásky medzi božstvom a ľuďmi v starovekých kultúrach. Ukazuje sa, že staroveký Izrael aj v tomto prípade pre vyjadrenie svojho know-how využíva existujúce koncepty svojej doby bežne známe v okolitých starovekých kultúrach. Rovnako je to aj pri chápaní mýtu ako naratívneho literárneho druhu, ktorý komunikuje cez reč symbolov (s. 25-26). V téme ľúbostnej lyriky v kresťanstve dominuje obraz svadby, kde ženichom je Mesiáš, Kristus, a nevestou Cirkev. V tejto interpretácii sa používajú aj ďalšie kategórie, kde pod nevestou môžeme rozumieť ľudstvo, ľudskú dušu, ľudskú prirodzenosť, jednotlivca, Cirkev a pod. (s. 35) Rysuje sa tak zaujímavá trojuholníková schéma, kde v strede trojuholníka je Boh a jeho cípy tvoria: jednotlivec, Cirkev a ľudstvo (s. 27-29). V nadväznosti na starovekých autorov sv. Gregor z Nyssy v tejto schéme prepája ľúbostnú tému Veľpiesne s teológiou vtelenia. Je tak evidentná spojitosť čítania Veľpiesne v židovstve (v čase Pesachu) ako aj prepojenie s kresťanstvom, pretože u sv. Gregora má teológia vtelenia svoje zavŕšenie v udalostiach Veľkej noci (s. 36-37).

Čitateľa môže prekvapiť, že autorka do popredia dáva hermeneutiku biblického textu podanú samotným autorom a vplyv doby i za cenu, že jej postup sa v niektorých detailoch odlišuje od metodológie, ktorá sa uplatňuje pri samotných prekladoch biblických kníh (s. 40). Rovnako používa „voľnejší slovník“ – nepoužíva tzv. „teologický slovník“, známy predovšetkým z teologických a biblických štúdií, ktorý k tejto problematike prinášajú dokumenty Pápežskej biblickej komisie *Interpretácia Biblie v Cirkvi* v časti Zmysly inšpirovaného Písma na s. 82-88 alebo *Židovský národ a jeho Sväté písma v kresťanskej Biblii* v časti Alegorická reлектúra a Návrat k literárnemu zmyslu na s. 35-37. Aj keď používaný termín „doslovný“ evokuje pre slovenského čitateľa určitý „fundamentalizmus“, pre správne objasnenie sa uvádza aj termín „prvoplánový“, teda slovný. Bohatý a objasňujúci poznámkový aparát (s. 44-45) ukazuje napr., že prepojenie používania

alegórie v profánej a kresťanskej oblasti vedie k čo najobjektívnejšiemu porozumeniu diela *Výklad Vel'piesne*.

Pri čítaní Prológu ako aj jednotlivých Homílií 1–5 je zjavné, že sv. Gregor z Nyssy je „maestro interpretácie“, pretože na viacerých príkladoch ukazuje, čo znamená prenesený význam textu s cieľom odhaliť skutočný zmysel slov a podávaného učenia poslucháčovi. Alegória ako prenesený výklad patrí do oblasti duchovného výkladu, čím sa pre človeka stáva duchovným pokrmom. Je aj dôležitým znakom alebo argumentom prijímať a odhaľovať významy Písma ako inšpirovaného Božieho slova s dôrazom na poslucháča, jeho osobný duchovný rozvoj a pastoračnú prax. Kontinuitu medzi židovským nazeraním na Vel'pieseň a dielom sv. Gregora z Nyssy *Výklad Vel'piesne* ukazuje aj to, že židia celé storočia radi čítali posvätné texty nie ako román, aby sa niečo dozvedeli, ale ako milostný list. „Keď čítate milostný list, pýtate sa, čo táto osoba chcela povedať týmto slovom. Dívali sme sa na to nie ako na knihu zbierok, príbehov a zákonov, ale ako na Boží milostný list adresovaný človekovi.“⁴ A zvlášť to platí aj pri čítaní tejto publikácie.

Osobne si myslím, že predstavené dielo *Výklad Vel'piesne* v jednotlivých homíliách skutočne približuje duchovné bohatstvo východnej patristiky ako aj spôsob práce s biblickým textom. Ten môže byť inšpiráciou a prínosom aj pre súčasných teológov, kňazov, rehoľníkov, katechétov a laikov, ale aj všetkých tých, ktorí v spiritualite kráčajú za hlbším a osobnejším spoznávaním Boha. Nič krajšie ako vzťah medzi Bohom a človekom na svete neexistuje a táto publikácia je toho živým príkladom.

Daniel Slivka
Prešovská univerzita v Prešove
Gréckokatolícka teologická fakulta
Katedra historických vied
Ul. biskupa Gojdiča 2
080 01 Prešov

⁴ KUSHNER, Harold: *Bible dokument o nečtenější knize světa. Díl I. a II.*, minúta 23:33-24:00. [Filmový dokument]. Christian History Institute 1996. Česká televize Brno, Tvůrčí skupina Jiřího Floriana. 2000.

Contents

Treaties

Martina KORYTIAKOVÁ

Good or Bad Abram? Critical and Exegetical Observations
on the Interpretations of Gen 13 1-31

Marek I. BARNIAK

Motif of “the city” in the Song of Songs 32-46

Pavel PRIHATNÝ

Authentic Way to the Wisdom According to Ben Sira 47-64

Julius PAVELČÍK

“The Lord is Compassionate and Merciful” (James 5:11).
On One Aspect of God in the Letter of James 65-87

Abstracts and reviews 88-111

Communications and references 112-122

Obsah

Štúdie

<i>Martina KORYTIAKOVÁ</i> Dobry čí zly Abram? Kritické a exegetické pozorovania k interpretáciám Gn 13	1- 31
<i>Marek I. BARNIAK</i> Motív „mesto“ v Piesni piesní	32-46
<i>Pavel PRIHATNÝ</i> Pravá cesta k múdrosti podľa Siracha	47-64
<i>Julius PAVELČÍK</i> „Veľmi súcitný a ľútostivý je Pán“ (Jak 5,11). K jednému aspektu Boha v Jakobovom liste	65-87
Abstrakty a recenzie	88-111
Správy a oznamy	112-122